

SPORT I HRVATSKI IDENTITET

1. Uvod

Sport je postao najmasovnija ljudska djelatnost u kojoj slobodan čovjek dobrovoljnom samoaktivnošću održava zdravo tijelo i razvija zdrav duh. Poznate još u starom Egiptu i Perziji, sportske aktivnosti razvile su se osobito u antičkoj Grčkoj i Rimu. Održavanjem velikih sportskih natjecanja pobjednicima su se dodjeljivala najveća priznanja, a stjecali su i neprijeporan ugled kao onodobni zaslužni ratnici ili vojskovođe. Gladijatori su bili robovi, ali kao pobjednici stjecali su i slobodu. U najširem smislu, sport podrazumijeva njegovanje tjelesnih sposobnosti koje se provjeravaju i usavršavaju kroz borbu, igru i natjecanje. Nakon 1896. i pokretanjem P. de Coubertinovih modernih olimpijskih igara strukturirani su nositelji sportskih aktivnosti: sportaši, natjecatelji; organizatori, jamci proklamiranih ciljeva i uvjeta; gledatelji, zainteresirani navijači ili ljubitelji određenog sporta. Za njih je sport bio ne samo razbibriga, zabava i ugodno ispunjenje slobodnoga vremena, nego, uz stjecanje ugleda i časti, profesionalni posao. Promotivne parole svih sportova, njihova pravila i ciljevi sportskih natjecanja su humanizam, uvažavanje plemenitosti, primjena čestitosti te razvijanje prijateljstva i ljubavi među ljudima. Prema povelji i idealima olimpizma razvijali su se programi ljetnih i zimskih igara do 1980-ih godina, kada moto olimpijskih igara više nije – važno je sudjelovati – nego prije svega pobijediti i osvojiti olimpijsku medalju. Biti olimpijski pobjednik je najprestižniji podvig za svakog sportaša. Samo višestruki dobitnik zlatnih medalja na istim

ili na više olimpijskih igara ulazi u legendu svjetske povijesti kao sportaš zaslužan za podvig generacijski brže, više i jače individualne sposobnosti čovjeka.¹

1. Sport i profit

Materijalna strana naknade takvih uspjeha bila je isključena, stimulirana samo stipendijama i simboličnim nagradama. Danas je ta strana javno, privatnim partnerstvom s marketinškim ugovorima, visoko uzdignuta na veliku konkurenciju s proizvođačima opreme, sportske odjeće i obuće, s proizvođačima hrane, pića, napitaka, vitamina, proteina i dr. Obostrana je korist dugoročnih poslovnih veza sportaša i biznismena, jer na tržištu potiču potrošnju i dostupnu platežnu mogućnost djece, mladeži i odraslih koji upravo te i takve proizvode traže i kupuju. Na takvoj sprezi stvoreni su proizvodi koji se preko sportskih natjecanja, izložbi i sajмова prezentiraju u cijelome svijetu i zahvaljujući medijima, osobito TV-u, ubrzo postaju svjetski *brand*. Razvile su se čitave industrije koje zapošljavaju milijune ljudi diljem svijeta, koji tržištu daju prepoznatljivu kvalitetu i ime.

Stjecanje profita, a ne razvoj sporta, je u prvom planu, ali ni sportskim veličinama i njihovim menadžerima dio profita nije malen. Moda, dizajn, kalendari sportskih natjecanja, gradovi i zemlje domaćini atraktivnih priredbi, višegodišnje pripreme te održavanje velikih pojedinačnih i skupnih sportskih natjecanja prigode su za globalno djelovanje sportskih i gospodarskih organizacija i pojedinaca.² Danas je gotovo nezamislivo održavanje važnije sportske ili gospodarske manifestacije bez javne prezentacije i marketinške obrade tržišta. Poslovna povezanost sporta i pojedinih gospodarskih grana, sportske industrije te osobito turizma, poprima partnerske oblike s podjednakim

¹ Tradicionalno geslo pod kojim nastupaju sportaši na olimpijskim igrama, a ugravirano je i na olimpijskim medaljama: *Citius, altius, fortius*.

² Prema procjenama B. Sakača, savjetnika predsjednika MOK-a, NR Kina je 2008. investirala u olimpijske igre u Peking u 63 milijarde USA \$; u samu organizaciju 7 milijardi, a imala je prihod 4 milijarde \$.

ulaganjima, ali i приходima. Ima afirmiranih i visokoprihodovnih sportskih natjecanja koja ostvaruju klubovi i međunarodne organizacije u nogometu, tenisu, košarci, boksu, golfu i dr. Njihovo poslovanje i zarada nadilaze pojedinačno i najveće gospodarske partnere.³ U SAD-u su osobito bejzbol, hokej na ledu i ragbi, a u Japanu slobodni borilački sportovi profesionalni i visokoakumulativni sportovi, koje u EU ne pratimo ni u sportskom niti u poslovnofinancijskom smislu. Već dugo vremena su ti sportovi osnovna i profitabilna djelatnost na pravilima profesionalizma, sa svim pozitivnim i negativnim stranama koje regulira društveni i pravni poredak u tim državama. U Velikoj Britaniji takvi su sportovi kriket i polo.

U tranzicijskim zemljama, pa i u Hrvatskoj, sport je svoj put razvoja temeljio na tradiciji i popularnosti sportskih klubova, momčadi i pojedinačnih sportskih natjecanja vezanih za životne i radne sredine: od masovnih sokolskih i sletskih, školskih, studentskih, radničkih, preko organiziranih sportskih klubova i saveza do društvenih i državnih institucija koje su stvarale uvjete u gradovima, prije svega da se razvija sportska aktivnost, a potom i unapređuje vrhunski sport. Otvorenost i jačanje sportskog duha te vođenje natjecanja u užim i širim gradskim sredinama, a zatim u kvalitetnijim ligama, omogućili su hrvatskim sportašima i međunarodnu konkurenciju. Bio je to mukotrpan put, od strogo propisanoga sportskog i društvenog amaterizma, preko nereguliranog neamaterizma do još nedefiniranoga pravog profesionalizma. Cilj je uvijek samo sportski uspjeh, a ne puko sudjelovanje. Kako su suvremena olimpijska pravila podešena postizanju najboljih rezultata, a nije upitno da ih postižu oni koji se time profesionalno bave, prirodno je da oni na najprestižnijem sportskom natjecanju, na olimpijskim igrama, imaju ne ravnopravnu, nego

³ Prema objavljenim podacima, prihod finalne utakmice za europskoga nogometnog prvaka 2008. u Moskvi između Chelsea i Manchester Uniteda bio je 264 milijuna eura, a 2009. u Rimu između Barcelone i Manchester Uniteda 310 milijuna eura. Taj je prihod UEFA ostvarila od ulaznica, prodaje TV prava i reklama. Koliko su drugi ostvarili nije objavljeno, ali domaćini, prijevoznici, hotelijeri, ugostitelji, agencije i drugi sigurno su ostvarili značajan promet. Mediji i TV posebno zarađuju na sekundama promidžbenih poruka tijekom prijenosa vrhunskih nogometnih i inih sportskih predstava.

izrazitu prednost. Živjeti za sport dobiva za natjecatelje promjenu u živjeti od sporta.⁴

Dolazak do toga pravila je mukotrpan, dug, a često i tragičan, ako se u mladosti ne osigura sigurna starost. Masovnost i popularnost, dostupnost i upornost nisu više podloga za vrhunske sportske uspjehe. Neki sportaši potvrđuju rezultate na svjetskim natjecanjima razvijajući svoj talent samo odricanjem i vlastitim radom te žrtvovanjem svega ostalog. Mnogi talenti napuste školovanje i propadnu. Talenti koji su na vrijeme prepoznati i uključeni u sustav postizanja rezultata, uz stručni rad zasnovan na znanstvenim istraživanjima, uz osigurane sportske objekte i opremu te stimulacije i neophodne uvjete za rad i napredovanje, imaju mnogo više mogućnosti za postizanje uspjeha. Kod sportaša koji svakodnevno ostvare najmanje dva treninga od po nekoliko sati za osnovnu sportsku disciplinu i po jedan trening za dodatnu ili specijaliziranu aktivnost može se govoriti o njihovoj profesionalnosti u tom sportu. Takvu aktivnost u pripremi i za vrijeme samog natjecanja prate mediji, pa ako su tu uključeni i sponzori, biznis nije samo u profesionalnim klubovima i u Hrvatskoj najpopularnijem sportu nogometu, nego i u svim sportovima koji izlaze na međunarodna natjecanja. Već od vrtića i osnovne škole ambiciozni roditelji prate svoju djecu u sportske škole da nauče skijati, plivati, igrati tenis, da svladaju gimnastičke vježbe ili igre s loptom. Kvaliteta traži usmjeravanje, specijalizaciju, selektiranje i predugovor u stvaranju sportske budućnosti za malobrojne.⁵ Koliko u tome ima improvizacija, a koliko odustajanja na vrijeme teško je reći, jer su doista vrlo rijetki

⁴ Pod naslovom: »Pešalov rasprodaje olimpijske medalje« *Jutarnji list* je 18. 04. 2009. objavio članak kako dizač utega u 39. godini života radi prehrane obitelji i jer je bez posla želi preko interneta prodati sve svoje medalje, pa i one olimpijske koje je osvojio u hrvatskome dresu: zlatnu u Sydneyju 2000. i brončanu u Ateni 2004. *Novi list* je 20. 04. 2009. objavio članak pod naslovom »Branko Oblak prima 50 kuna hrvatske mirovine« za tri godine igranja nogometa u NK Hajduk i 46 nastupa za nogometnu reprezentaciju Jugoslavije. U 62. godini prima 313 eura slovenske mirovine.

⁵ Ruska tenisačica M. Šarapova je s 18 godina zaradila 18 milijuna USA dolara, a u 10 godina igranja i reklamiranja 150 milijuna dolara. U 12 mjeseci T. Woods, najbolji svjetski golfer, zaradio je 110 milijuna dolara.

oni koji su odbačeni, a uspiju na drugim mjestima.⁶ Pogreške se teško ispravljaju, a još teže priznaju, osobito ako su obostrane.

2. Sportski rezultati

Uz materijalnu stimulaciju, sportaši najviše očekuju od trenera i fizioloških stručnjaka. Radi se o najzahtjevnijim učincima, a kako su opće ljudske mogućnosti limitirane, onda je za taj dodatni napor i mogući sportski uspjeh potrebno iznijansirati i uskladiti pomoć od nutricionista i farmakologa, sportskih liječnika i terapeuta do pedagoga i psihologa. Njihova je pojedinačna i skupna odgovornost velika pa se u tim postupcima ilegalni i nedopušteni pokušaji s dopingom ili drogom otkrivaju i drastično kažnjavaju jer izravno djeluju na život i sport.⁷ Poznati su primjeri oduzimanja medalja i višegodišnjeg ili doživotnog isključivanja iz sportskih natjecanja. Hrvatski sportaši ističu se uz sportske rezultate i dodijeljenim *fair play* priznanjima na velikim natjecanjima. Najvrjednije i neponovljivo odličje Međunarodnoga *fair play* odbora, trofej »Pierre de Coubertin«, primili su hrvatski jedriličari za ustupanje svoje jedrilice u zadnjem olimpijskom plovu momčadi Danske kojim su im omogućili osvajanje zlatne medalje na olimpijskim igrama 2008.⁸

⁶ Kako iznimka potvrđuje pravilo može se dokazati na životnom putu iznimnog nogometaša R. Prosinečkog. Iz Dinamova podmlatka M. Blažević ga nije uzeo u prvi sastav pa se morao dokazati u Crvenoj zvezdi i Real Madridu, odigravši za njih najbolje utakmice kao jedan od najboljih europskih nogometaša i donoseći im zaslužne titule prvaka. Danas je Prosinečki u stručnom timu izbornika S. Bilića s nezavršenom Nogometnom akademijom i manjom plaćom. Inače M. Blažević cijeli život razvija nogometni uspjeh na talentu, motivu, karakteru, inteligenciji, treningu, ambijentu i na sreći. Svjetska priznanja i olimpijske medalje ostvarila je plivačica Mirna Jukić preselivši se u Austriju.

⁷ Međunarodni olimpijski odbor je obaviješten da je na OI u Pekingu 2008. pronađen doping kod sedmero sportaša, među kojima i kod Vanje Perišić, atletičarke iz Hrvatske. Slijedili su suspenzija i kazna HAS-a i HOO-a.

⁸ Međunarodni *fair play* odbor sa sjedištem u Budimpešti dodijelio je »Trophy Pierre de Coubertin« za 2008. hrvatskim jedriličarima u klasi 49er Pavlu Kostovu i Petru Cupaću te njihovu treneru Ivanu Bulaji za ustupanje svoje jedrilice danskoj posadi kojoj je vjetar slomio jarbol, a koji su u finalnom plovu na OI u Pekingu osvojili zlatnu medalju. Postupak i priznanje vrijedno zlatnog olimpijskoga sjaja.

Nije u svim sportovima ravnomjerno iz masovnosti proizlazio kvalitet sportskih rezultata, a ni svako međunarodno natjecanje nije potvrđivalo višegodišnje usmjeravanje i ulaganje u sve sportove. Praćenje i selektiranje izrazitih talenata uz osiguravanje optimalnih uvjeta moguće je zadržati pa čak i proširiti vrhunske sportske rezultate hrvatskih sportaša u međunarodnoj konkurenciji. Iskustvo skijaša, plivača i tenisača danas već u muškoj i ženskoj konkurenciji potvrđuju karatisti.⁹

U dobivanju domaćinstva velikih i visokoprihodovnih sportskih priredbi ne uspijevamo u konkurenciji jačih i financijski moćnijih zemalja. Osim niza obećanih glasova, nogometni savezi Hrvatske i Mađarske, kao zajednički kandidati za organiziranje europskoga nogometnog prvenstva 2012, nisu dobili ni jedan glas UEFA-e. Grad Rijeka već se četiri puta kandidirao za organizatora Mediteranskih igara i ne uspijeva dobiti to natjecanje.

3. Individualni i kolektivni identitet u sportu

Sport, osobito vrhunski, stalnim pomicanjem iznimnih sportskih uspjeha i usporedbom s drugim već ostvarenim i verificiranim rezultatima daje periodičan samopregled identiteta pobjednika. Istraživanja o suvremenoj teoriji nacionalnog identiteta sa sociološkog, politološkog i pravnog stajališta su različita, kako u pristupu tako i zaključcima. Zato se danas često jednostrano gleda na sport i identifikaciju pojedinca i kolektiviteta kroz sport i sportske rezultate. U Hrvatskoj je tek

⁹ Na europskom prvenstvu u Zagrebu 2009. osvojili su šest medalja, od kojih tri zlatne. Ne treba zaboraviti državne sustave koji su planirali »proizvodnju« vrhunskih svjetskih rezultata u mnogim sportovima kao prezentaciju svojih »iznimnih« sposobnosti na najvažnijim natjecanjima. U Istočnoj Njemačkoj, Kubi, Bugarskoj sportski su liječnici i znanstvenici primjenjivali tada još javnosti nepoznate metode, stimulanse, vitamine ili »svježu krv«, koje su kontrolom MOO i međunarodnih sportskih organizacija podvrgnute nadzoru i razvrstane u nedopuštene ili zabranjene. Iskustvo kineskih iznenađujućih olimpijskih rezultata 2008. još se nije analiziralo, ali goleme investicije u objekte bile su oplemenjene i vrhunskim i višegodišnjim pripremama sportaša, što je kineske sportaše uzdiglo u sam olimpijski vrh.

2003. donesen, a već 2006. izmijenjen Zakon o športu, a učlanjenjem sportskih saveza u međunarodne asocijacije 1990-ih počelo je sustavno bilježenje sportskih uspjeha i isticanje njihovih nacionalnih prinosa. Rijetki su objektivni prikazi kontinuiranih ostvarenja hrvatskih pojedinaca i doprinosa momčadi iz prethodnih natjecanja jer su ostvareni u bivšoj državi. Olimpijski pobjednici i osvajači zlatnih medalja, od Gusarova četverca, Đurđice Bjedov, Mate Parlova, Matije Ljubeka, Kreše Ćosića, Hrvoja Horvata ili u dva sporta Zlatka Šimenca i mnogih drugih jednako su uspješni kao i neosporne svjetske sportske veličine Janica Kostelić, Goran Ivanišević, Blanka Vlašić, Toni Kukoč, Ivano Balić, Ivica Kostelić i dr. Mjerljivost njihovih rezultata u vremenu nastajanja ne može se izvanjskim današnjim kriterijima umanjivati ni uvećavati. Tu nije riječ o objektivnom sportskom vrednovanju, nego o isticanju navijačkih strasti ili nacionalnih zasluga i vrijednosti.

Metodologija vrednovanja sportskih rezultata u individualnim i momčadskim natjecanjima uvijek ima u vidu rasprostranjenost sporta, masovnost i konkurentnost, uvodeći eliminirajuće norme i uvažavajući posljednje rezultate na istovrsnim natjecanjima određenog sportaša ili ekipe. Svojetanja i rangiranja koja vrše specijalizirani mediji nisu istovjetna s objektivnim kriterijima međunarodnih sportskih saveza. Unaprijed utvrđena pravila za sve sportove i velika natjecanja određuju uvjete i jamče regularnost nadmetanja za najboljeg sportaša i momčad u nekom natjecanju. Pobjednička priznanja su stoga samo osobna ili kolektivna, za ekipne sportove. Poistovjećivanje državnih simbola sa sportskim obilježjima na opremi i dresovima daje svakom sportskom susretu »službeno« značenje, što, dakako, nema osobitu važnost osim propagandnih poruka i medijskog interesa.

Nošenje, podizanje i postavljanje državnih zastava na olimpijskim igrama i velikim sportskim natjecanjima, kada predstavljaju sudionike, pojedince i ekipe, precizno je i pravilno regulirano; najčešće je po objektima natjecanja i smještaja sportaša utvrđen redoslijed postavljanja jednakog broja i veličine državnih zastava, do uzornog isticanja zastava i simbola MOO-a, sportskih federacija, samog sportskog natjecanja, grada domaćina ili države organizatora. Hrvatska je 2008. i pored vanjskog duga od 40 milijardi eura izgradila šest novih

velikih sportskih dvorana (u Zagrebu, Splitu, Osijeku, Varaždinu, Zadrui i Poreču) kako bi besprijeckorno organizirala svjetsko rukometno prvenstvo, a hrvatska rukometna reprezentacija osvojila je srebrnu medalju. Skidajući zastavu Srbije (zemlje sudionice) s jarbola na zadarskome trgu gradonačelnik je Rukometnom savezu Hrvatske umanjio ugled, a Međunarodnoj rukometnoj federaciji nanio neoprostivu diskriminaciju; zahvaljujući sportskom držanju rukovodstva srpske reprezentacije, koje nije napustilo natjecanje, svjetsko prvenstvo je u Hrvatskoj ipak regularno završeno.

Organizacijom VIII. mediteranskih igara, MIS '79. u Splitu 1979, i XIV. svjetskih studentskih sportskih igara, Univerzijada '87. u Zagrebu 1987, stekli smo visok ugled i do sada neprevladane ocjene za najbolje organizirane i održane regionalne igre, po ocjeni Mediteranskog odbora, novinara i samih sudionika.¹⁰ Isto tako smo od Svjetske studentske sportske federacije dobili nesuzdržane hvalospjeve i zlatna odličja za neponovljivu pripremu i izvedbu najboljih studentskih igara.¹¹ Zastava MIS-a, s tri izranjajuća kruga iz morske vode, postala je službena zastava Mediteranskog odbora, simboli kojega su zemlje triju kontinenata: Afrike, Azije i Europe, a autor je B. Ljubičić, akademski slikar i dizajner iz Zagreba. A nakon što je za Univerzijadu '87. Zagreb u potpunosti proveo elektroničku obradu svih programa, organizaciju, akreditaciju, smještaj i svekoliko natjecanje, B. Sakač je 1988. postao savjetnik predsjednika MOO-a za informatički sustav i realizator programa informatičkih podataka svih zimskih i ljetnih olimpijskih igara. Na MIS-u '79. i Univerzijadi '87. postavili smo na stadionima na Poljudu i u Maksimiru četiri velika jarbola za svečanost otvaranja igara: za zastavu SFRJ (zemlje domaćina), Mediteranskog odbora, odnosno FISU-a, organizacijskog odbora i za zastavu SRH. U svečanom trenutku otvaranja igara prije državne himne *Hej Slaveni*, odsvirana je (oba puta) i *Lijepa naša*, hrvatska himna.

¹⁰ D. Bilandžić: »Ekonomska kriza započela je sredinom sedamdesetih godina. Godine 1980. dugovi Jugoslavije popeli su se na 20 milijardi dolara«, u knj. *Hrvatska moderna povijest*, str. 695.

¹¹ P. Nobilo, predsjednik FISU-a: »Izuzetno smo zadovoljni s ovim što smo vidjeli, s Vašom organizacijom Univerzijade. Čak smo zapanjeni jer smo bili svugdje u svijetu, ali ovako nije nigdje bilo. Čestitam Zagrebu«, *Vjesnik*, 7. 07. 1987.

Navijači su posebna sportska publika i bez njih se ne može govoriti o cjelovitoj sportskoj djelatnosti; oni su sastavni dio, ne samo zbog potpore i kupljene ulaznice, nego zbog suživota, razumijevanja, razvoja, utjecaja na postizanje sportskih uspjeha, ali često i samih rezultata i pobjeda. Organizirani navijači uz svoju udrugu, svoj klub, svoju ekipu, u svom gradu stvaraju pozitivnu navijačku i natjecateljsku atmosferu i nerijetko su za pojedinca važna podrška, a za ekipu dodatna potpora, »dvanaesti igrač« u nogometu, »šesti« u košarci i sl. Prikazivanje objektivne koristi od navijača i klupskih fanova kao socioloških pojava i njihovo »promjenjivo« djelovanje malo se istražuje i obrađuje, osim kada u javnosti izbiju na vidjelo negativnosti i razni oblici nasilja.¹² S njima se nakon ponovljenih ekscesa bavi samo policija i sudstvo, a hrvatska vlada priprema Zakon o zaštiti od nasilja na sportskim objektima u Hrvatskoj.¹³

Navijači u klupskim dresovima ili sportskim »kockastim« majicama reprezentativnih ekipa prije utakmica ili nakon nepovoljnog rezultata, u gradovima domaćina, remete javni red i mir te čine prekršaje, znatne ispade i štetu. Klubovi ili sportski savezi redovito se kažnjavaju odigravanjem sljedećih utakmica pred praznim gledalištem, gostovanjem u više od 100 km udaljenim mjestima ili novčanim kaznama.¹⁴

Međunarodne sportske federacije dodatno propisuju oštrije mjere za suzbijanje nacionalizma, šovinizma i rasizma na sportskim borilištima. Prijedlog Zakona o suzbijanju nasilja na sportskim natjecanjima obuhvatit će sve relevantne čimbenike kako bi počinitelja zlorporabe slobode izražavanja, navijanja, odvojio od pravih prijatelja

¹² U Splitu su istraživali i objavljivali rezultate o navijačima B. Vušković, S. Vrcan i D. Lalić, a povremeno su pisali i N. Visković, S. Malenica i dr.

¹³ U obrazloženju za prijedlog donošenja Zakona navode se podaci za minulih pet godina, prema kojima je 6429 osoba privedeno, 217 prekršajno prijavljeno, ozlijeđena su 324 navijača, od kojih 29 teže. Ozlijeđena su i 54 policajca, trojica teže, te je oštećeno i 31 policijsko vozilo. Oštećeno je 141 osobno vozilo, 38 autobusa, 35 tramvaja i sedam željezničkih vagona.

¹⁴ Samo su nogometni klubovi i HNS za izgrede navijača koji su »navijali« za nogometnu reprezentaciju platili ukupno dva milijuna eura.

i obožavatelja sporta i korektnih podržavatelja kluba ili reprezentacije.¹⁵

Navijačke udruge se često ograđuju od takvih skupina te ih nazivaju huliganima i nasilničkim ispadima koji se neosnovano vežu za navijačke udruge i njihove članove. Pozivaju se na ustavna jamstva i zaštitu ljudskih prava te prijedlog novog zakona (trećeg po redu) ne podržavaju jer im krši navijačka prava. Činjenica je da se u Hrvatskoj godišnje troši 2 milijarde kuna na opojnu drogu, dok se 7000 mladih liječi, 4600 ih je kazнено prijavljeno, a 100 umire od uzimanja droge. Kako i koliko sport i sportska aktivnost štite mlade ljude od droge teško je reći, ali stalne akcije i stvarna aktivnost u sportu nespojivi su s korisnicima bilo kojih opijata. Zato izmišljena parola HOO-a »sportom protiv droge« nije oživotvorena, jer sport ima daleko veće značenje u životu mladog čovjeka, a mnogo važniju ulogu u razvoju humanog društva i socijalne države. Dakako da je slika Hrvatske u svijetu mnogo složenija nego što je mi kroz sport i nesportsko navijanje dajemo. Usklađivanje s europskim pravilima i standardima u razdoblju pregovaranja za EU i otklanjanje prepreka na tom putu su izrazito mukotrpn i još nedovoljno objašnjeni domaćoj javnosti. U tome politizacija sporta i navijačke nacionalističke strasti ne pomažu europeizaciji Hrvatske. Sindrom brzine rješenja svih problema je usporevanje stvarnog razvoja bez obzira na političku i stranačku promjenu vlasti, a osobito u globalnoj recesiji gdje gospodarska kriza prerasta u društvenu i gdje zaostajemo, ne otvaramo pravce razvoja.¹⁶

¹⁵ Članak 39. Ustava RH kaže: »Zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje i poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti«.

U intervjuu za *Večernji list* 31. 01. 2009. Thómas Bauer, koordinator devet navijačkih udruga kaže: »Na stadionima se često ori i poklik 'za dom spremni', jer je to izraz bunta prema vlasti koja se bavi glupostima u vrijeme dok nam prijete najveća gospodarska kriza od neovisnosti. Bili smo 'Soroševi plaćenici' i 'sinovi jugooficira', sada smo ustaše, a pritom nismo ništa od toga.«

U *Slobodnoj Dalmaciji* 24. 11. 2008. N. Visković kaže da je nasilje ulice produžetak ratnih kriminalnih ratnih djela ili »dečki su naučili pljačkati i ubijati u ratu, nitko ih zato nije gonio i oni su nastavili do danas«.

¹⁶ I. Brešan, književnik: »Mi nemamo vizije budućnosti. U tome je stvar. Mi pred budućnošću stojimo kao slijepac i zato se onda okrećemo prošlosti i u njoj tražimo svoj

Čelni hrvatski političari nakon Domovinskog rata držali su sport kao nastavak rata u miru drugim sredstvima i kao najbolji način afirmacije države u svijetu. Vodili su državnu, ustvari stranačku, politiku u svim sportskim organizacijama, vlastitu promociju kroz sport, osobito na velikim natjecanjima.¹⁷

U sjećanju su domoljubne izjave Dražena Petrovića, Stojka Vrankovića i Gorana Ivaniševića (pred zgradom Ujedinjenih naroda) u New Yorku i Londonu. Bili su prvi »veleposlanici« nove hrvatske države kada još nije imala svoju diplomaciju. Odogoda košarkaškoga kvalifikacijskog turnira 1991. za olimpijske igre u Barceloni 1992. kako bi se mogla prihvatiti prijava hrvatske košarkaške momčadi bio je prvi korak koji je učinio Bora Stanković, generalni tajnik FIBA-e i tako omogućio spektakularan finalni košarkaški olimpijski dvoboj »momčadi snova« SAD-a i Hrvatske. Tu nezaboravnu predstavu preko TV gledalo je više od 2 milijarde ljudi u svijetu. Zar je samo usput važno da je košarkaška hrvatska momčad osvojila srebrnu olimpijsku medalju? Treba li reći da se košarkom u svijetu bavi 200 milijuna ljudi, a u SAD-u igra 25 milijuna igrača i košarka je po masovnosti sport broj jedan u SAD-u? Visoku kvalitetu održavaju kroz studentska natjecanja (3 divizije, 30 liga i 341 koledž) i profesionalnu NBA ligu s 30 klubova. Ali pogrešan bi zaključak bio da se mala Hrvatska s 4,5 milijuna stanovnika i 295 registriranih klubova s 18 945 košarkaša može ravnopravno natjecati s toliko puta većim brojem osposobljenih

identitet. I mi, naprosto, moramo proživjeti ovu evoluciju koju su već proživjele druge europske zemlje.« *Novi list*, 3. 12. 2008, str. 50.

¹⁷ Svoje ljude raspoređivali su ili imenovali za dužnosnike u sportske saveze, udruge, klubove, određivali izbornike, trenere, suce, delegacije i delegate za velika natjecanja, do novinarskih sportskih urednika i komentatora. Naklonost i razumijevanje za sport osobito je iskazivao F. Tuđman, kao državni poglavar, ne kroz svoj hobi i rekreaciju kao navijač, nego kao autokratski donositelj presudnih odluka o Olimpijskom odboru, nogometnom i teniskom savezu, o NK Croatiaji, imenu NK Dinamo, rušenju i gradnji maksimirskog stadiona, sastavljanju delegacija i reprezentacija, (ne)kažnjavanju, oprostima i nagrađivanju reprezentativaca, podobnosti sportskih rezultata i pritisku na suđenje, do nogometne titule prvaka uz uzvik »Ima Boga«. O filološkim, lingvističkim zahvatima u hrvatsko sportsko nazivlje mogli bi progovoriti urednici, novinari i jezični stručnjaci, jer nažalost nisu se mogli suprotstaviti jezičnomu purizmu, kao ni »pripetavanju« trinaestog poena u tenisu.

igrača košarke. No, tu i jest čudesna motivacija, uvježbanost i dosezi stvaralačkih mogućnosti i improvizacija. Tu je uz košarkaška pravila sva ravnopravnost što se odvija na parketu u jednoj utakmici, u istom danu, na istom natjecanju, a sve ostalo do tog trenutka je različito i poslije neusporedivo. Pogrešno je što navijači i mediji dodavaju pobjedama državna ili nacionalna obilježja pa se rivalitet sportskih nadmetanja zamata u euforiju radosti, ili se poraz pretvara u morbидnu tugu. Ne natječu se na sportskim borilištima ni nacije ni države, nego pojedinci, sportaši i sportske momčadi. Za njihove uspjehe dižu se državne zastave na počasne jarbole, a u čast pobjednicima svira se i državna himna. Svečanost proglašenja pobjednika i uručenje priznanja pod strogim su sportskim protokolom. Hrvatski sportaši svoje zapažene sportske rezultate identificiraju s doprinosom svojem klubu, ekipi, gradu, regiji i državi. U javnosti se uspjeh prikazuje s naglašenim nacionalnim predznakom, iako etnički i nacionalno nema jedinstvenih klubova ni sportskih reprezentacija.¹⁸

Ako o postignutim sportskim rezultatima hrvatskih sportaša govorimo u globaliziranom svijetu, onda po rezultatima desetak pojedinaca i dvjestotinjak sportaša kolektivnih igara zauzimamo na ljestvicama vrlo visoka mjesta u rukometu, nogometu, vaterpolu, nešto niža u kajaku, stolnom tenisu, tenisu i košarci. Imamo vrhunskih sportaša u olimpijskim natjecanjima u skijanju, atletici, karateu, veslanju i plivanju te iznenađujuće uspjehe u gimnastici i streljaštvu.

Kako to zadržati i koje su sve pretpostavke da hrvatski sportaši i ubuduće postižu iste ili bolje sportske rezultate, bez obzira na krizu

¹⁸ Prvu pojedinačnu zlatnu medalju na olimpijskim igrama, u Sydneyju je 2000. »za Hrvatsku« osvojio dizač utega Bugarin N. Pešalov s hrvatskom putovnicom i, kako su novine pisale, s obećanih 50.000 SAD dolara i s jednosobnim stanom u Splitu. Na igrama 1992. u Barceloni nije nastupio splitski plivač Miloš Milošević, da bi već 1993. godine u Palma de Mallorci postavio svjetski rekord i osvojio zlatnu medalju kao plivač iz Rijeke. U monografiji *Stoljeće ponosa – 100 godina ŠD Primorje 08* rekao je: »Te sam godine, slobodno mogu reći, bio u vrhu svjetskog plivanja. U meni je proradio inat jer su me otpisali ljudi na visokim funkcijama u Savezu. Nisam imao što izgubiti, počeo sam živjeti za plivanje.« Osvajač je 9 svjetskih, europskih i mediteranskih medalja do 2002. Zvezdana je priča i šesnaestogodišnjeg iznimno talentiranoga brazilskog dječaka kojeg su hrvatski treneri pretvorili u najboljeg hrvatskog reprezentativca, a hrvatski menadžeri prodali u prestižni londonski nogometni klub Arsenal.

u svijetu i kod nas? Na državnoj razini Hrvatska nema razrađenu strategiju društvenog, gospodarskog pa ni sportskog razvoja. Sjetimo se košarke ili odbojke te stolnog tenisa i tenisa, gdje smo u klupskim i reprezentativnim natjecanjima imali vrijedne europske i svjetske rezultate te vrhunske sportaše u muškoj i ženskoj konkurenciji.¹⁹

Samo su rukometaši i vaterpolisti još u svjetskom vrhu. Ukupno uzimajući usporedne podatke natjecateljskih sportova, hrvatski sportaši ostvaruju periodično bolje rezultate od mnogih država približno istih ili sličnih sportskih, demografskih i drugih razvojnih veličina i vrijednosti. Oscilacije i neuspjesi su također od sporta do sporta uobičajeni, a opravdanja su vezana za promjenu igračke generacije ili nedovoljno vrijeme i sredstva potrebna za stručne i psihofizičke

¹⁹ Da spomenemo samo one s najviših postolja bila bi duga lista hrvatskih sportaša, ali ne može se zaboraviti da je Krešimir Ćosić bio prvi stranac u najelitnijem natjecanju – NBA i za nezaboravno košarkaško umijeće dobio mjesto u »kući slavnih«; iza njega tu su još Dražen Petrović, Dražen Dalipagić i trener Mirko Novosel. Mate Parlov je svojim boksom, kao plemenitom vještinom, osvojio u amaterskoj i profesionalnoj konkurenciji sve nacionalne, regionalne i europske titule, do svjetskog i olimpijskog pobjednika; Dražen Jerković i Davor Šuker su na svjetskim nogometnim prvenstvima u Čileu odnosno Francuskoj bili najbolji strijelci; Duje Smoljanović i Nikola Dragaš višestruki su svjetski prvaci u kuglanju; Stipe Božić je dvostrukim usponom na Mount Everest postao najveći alpinist svijeta; Dragutin Šurbek je uz 36 europskih i svjetskih odličja u stolnom tenisu bio s 46 godina najstariji sudionik olimpijskoga stolnoteniskog turnira 1992; Matija Ljubek je s 2 zlatne, 1 srebrnom i 1 brončanom olimpijskom medaljom i 13 svjetskih i mediteranskih osvojenih medalja najbolji kajakaš svijeta; Janica Kostelić je s 4 zlatne olimpijske medalje te 2 srebrne i po broju osvojenih prvih mjesta u alpskom skijanju najbolja skijašica svijeta; Danira Nakić bila je tri puta najbolja europska košarkašica, a 2009. MOO joj je uručio trofej »žene u sportu«; Barbara Jelić je najbolja europska odbojkašica, kao i Mara Torti dva puta najbolja svjetska rukometašica, a Ivano Balić i Igor Vori najbolji su rukometaši svijeta; 2009. u streljaštvu je Snježana Pejčić europska prvakinja. Davisov pehar osvojili su 2005. zalaganjem Nikole Pilića i Gorana Ivaniševića, Ivan Ljubičić, Mario Ančić i Ivo Karlović; a nakon tri poraza u finalu, pobjeda Gorana Ivaniševića 2001. na Wimbledonu u Londonu i Ive Majoli 1997. na Roland Garrosu, međunarodnom teniskom prvenstvu Francuske u Parizu, najviši su dometi tih sportaša. U svibnju 2009. prva ženska alpinistička ekspedicija iz Rijeke osvojila je Mount Everest, a sestre Darija i Iris Bostjančić zajedno i sam vrh od 8848 m, a nakon dva dana hrvatska se trobojnica ponovo zavijorila na vrhu svijeta kada su Zagrepčanka Ema Vrbek i Splitska Milena Šijan ponovile njihov uspjeh. Godine 2009. svjetskim priznanjima i redordima završili su natjecanja Blanka Vlašić, atletičarka i Sanja Jovanović, plivačica, kao i Duje Draganja, plivač. Duga bi bila lista imena svjetskih vaterpolista iz Hrvatske od Drugoga svjetskog rata do danas. Godinama je Mirko Filipović (Cro Cop) među najboljim borcima svijeta u tajlandskom boksu.

pripreme za svako natjecanje. Nerijetko se neočekivani i sretni ili bolje spretni uspjesi uopćavaju, a time i opterećuju sistematičnost i ustrajnost te daju alibi za iznenadne rezultate bez rada. Na dugu stazu i uz nepostojanje strategije razvoja i programa rada, od kluba, preko saveza do olimpijskog odbora i Ministarstva sporta (koji još nije izabrao Nacionalno vijeće za sport), nemoguće je osigurati stabilnu hrvatsku međunarodnu sportsku kvalitetu. Vrhunski rezultati iskazani u broju osvojenih olimpijskih medalja to najbolje dokazuju.²⁰

U čemu ili po čemu bi se Hrvatska s 0,15% svjetskog, a 1,7% europskog stanovništva mogla osim sporta prezentirati u svijetu i u Europi na ovakav način? Kada bismo uspoređivali bilo koju djelatnost, po bilo kojem kriteriju, nema nas među prvih 100 država u svijetu. Nekada je npr. brodogradnja bila treća po broju i vrijednosti novoizgrađenih brodova, a danas? Prema provedenim europskim istraživanjima proizlazi da su samo prirodne ljepote Hrvatske ispred hrvatskog sporta u svijetu.²¹

U nogometu, od prvoga profesionalnog ugovora Bernarda Vukasa u Italiji, preko amaterskog i neamaterskoga klupskog natjecanja u bivšoj državi, do današnjeg neatraktivnog profesionalnog natjecanja u I. ligi – iznimno talentirani nogometaši iz Hrvatske ostvarili su uspješne i devizno unosne karijere u europskim klubovima.²² Okupljeni u reprezentaciji, osvojili su na svjetskom nogometnom prvenstvu u Fran-

²⁰ Na ljetnim olimpijskim igrama u Barceloni nastupilo je 39 sportaša u 12 sportova, u Atlanti 84 u 14 sportova, u Sydneyju 91 u 12 sportova, u Ateni 81 u 14 sportova te u Pekingu 110 sportaša u 13 sportova. Osvojeno je 17 medalja: 3 zlatne, 6 srebrnih i 8 brončanih.

²¹ Istraživački tim Instituta »Ivo Pilar« uključen je u 4. krug Europskoga socijalnog istraživanja koje se od 2001. provodi svake druge godine na reprezentativnom uzorku od 1500 ispitanika u 34 europske zemlje. Središnji modul obuhvaća 12 širokih područja. Prema ljestvici BBC-a i britanskim kriterijima uspješnosti svjetskih sveučilišta među 500 uglednih nema ni jednoga hrvatskog sveučilišta.

²² Višegodišnje ugovore i ponajbolja igračka umijeća u najuspješnijim europskim klubovima ostvarili su D. Šuker /Real Madrid/, Z. Boban /Milan/, A. Bokšić /Lazio/, S. Bilić /Everton/, I. Štimac /West Ham/, D. Šimić /Milan/, R. Jarni /Real Madrid/, Z. Soldo /Stuttgart/, D. Srna /Šaktar/, I. Olić /HSV/, S. Pletikosa /Spartak/, M. Petrić /HSV/, G. Vlaović /Valencija/, A. Asanović /Panathinaikos/, V. Čorluka /Tottenham/, L. Modrić /Tottenham/, R. Prosinečki /Real Madrid i Crvena Zvezda/, N. Kranjčar /Portsmouth i Tottenham/.

cuskoj 1998. treće mjesto (brončanu medalju). U prednatjecanjima za naredna europska i svjetska nogometna prvenstva u deset godina igrači reprezentacije HNS-a iz stranih klubova zadržali su tako visoku poziciju da su na FIFA-inoj rang-listi 2008. zauzeli sedmo, a 2009. osmo mjesto u svijetu. U međuvremenu su pobjedom u Londonu izbacili nogometnu reprezentaciju Engleske 2007. s europskog prvenstva u Austriji i Švicarskoj. Tom pobjedom omogućili su reprezentaciji Rusije da se natječe na tom prvenstvu. Igra i vođenje izbornika S. Bilića omogućili su hrvatskim nogometašima nove visoke profesionalne ugovore u Engleskoj, Njemačkoj, Rusiji i Ukrajini. Poseban su prinos reprezentativnoj nogometnoj vrsti dali hrvatski nogometaši podrijetlom iz Australije, Njemačke i Švicarske.²³

I u drugim sportovima ima prekogranične »uvozno-izvozne« dopune igračke kvalitete, ali uz mnogo skromnije novčane naknade u odnosu na nogomet. Kao u svakoj kupoprodaji, i u Hrvatskoj se pojavio posrednički biznis sportskih menadžera. Oni su u tranzicijskim uvjetima, kada se u Hrvatskoj još ne zna vlasnik kluba, sportskog objekta ni stvarni organizator velikog natjecanja, zastupnici igrača i suvlasnici kluba ili vlasnici licenci. Ako se uzmu u obzir predgovori s roditeljima maloljetnih i talentiranih igrača, dodaju ucjene, tajni sponzori, kladionice, utjecaji na suđenje i voditelja natjecanja s medijskim angažiranjem i aranžiranjem uz mobilizaciju javnosti i navijačkih udruga te korištenjem svih tih mogućnosti u postizanju kakvih-takvih rezultata, njihova je ukupna cijena doista previsoka. Koliko to ima veze s vrijednostima i čašću svojstvenima sportu, a koliko s nemoralom pa i kriminalom teško je reći, ali nije moguće izdvojiti pojedinačne slučajeve. Hrvatska zauzima 163. mjesto u svijetu po investicijskoj konkurentnosti i sređenosti tržišta, ali i po nesuzbijanju korupcije i nesuprotstavljanju kriminalu. Sport nije iznimka, dapače, mnoge negativnosti kao da su započele u pojedinim sportskim sredinama.²⁴

²³ J. Šimunić, N. Kovač, R. Kovač, I. Rakitić, I. Klasnić.

²⁴ Svi oblici nedopuštenih, nepravilnih, prekršajnih i kaznenih postupanja i radnji pojavljivali su se i sankcionirali u sportskim organizacijama, ali i u redovitim građanskim i kaznenim sudskim postupcima. U novije vrijeme javnosti su dostupniji određeni slu-

Ako su poslovni rezultati prekriveni sportskim uspjesima, propusti se (ako ih ima) ne otkrivaju javnosti. Kao da je na snazi dvostruki pravni sustav; ono što se ne dopušta, može protupravno djelovati u »najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu« (kako se često naziva nogomet). U najelitnijem profesionalnom natjecanju samo je NK Hajduk potkraj 2008. regulirao odnose i postao dioničko društvo. Drugih 15 klubova još su u istom natjecanju kao sportske udruge ili privatni klubovi kojima je vlasnik pojedinac. Nikoga to ne smeta, nitko ne intervenira, natjecanje se odvija, snizuju se uvjeti, poslovanje se vodi, ne prikazuju se porez ni prirez, a doprinosi se ne obračunavaju, nego se privremenim posudbama i isplatama nakon nekog vremena otpisuju višemilijunski dugovi i »idemo dalje«. Tako se kroz sportsku djelatnost osposobljavaju pojedinci i privilegirani da preuzmu i u poslovnom svijetu dio hrvatskoga društvenog bogatstva u privatizaciji ili javno-privatnom partnerstvu na trideset ili više godina. Sprega ili istovjetnost tih kvalificiranih kadrova i političkih osoba ide sve do gradskih i ministarskih dužnosnika. Njihova uloga u klubu, sportskom savezu ili u tijelima državne vlasti »nije u sukobu interesa«, dapače, ona se javno preporučuje, a odgovornost ili progon se redovito zaštićuju imunitetom, ili u najboljem slučaju prebacuju na neodgovorne i otkrivene niže dužnosnike i pojedince koji ostavkama »rješavaju slučaj«. Oni gube pravo potpisa kao nalogodavca, a u upravni ili nadzorni odbor biraju se novi ljudi za novi mandat. Sustav bez uspostavljenih jasnih pravila i zakonskih normi djeluje, jer nema političke volje koja bi uspostavila bolji i pravedniji sustav u sportskoj, a osobito u njezinoj profesionalnoj djelatnosti.²⁵

čajevi s presudama, ali u medijima prikazani, zataškani i nikad procesuirani ni pravomoćno osuđeni. Uvrede, klevete, lažiranje, podmićivanje, reketiranje, zlostavljanje, neregularno dobivanje utakmica, vrbovanje, tajno kupovanje, nasilno vladanje, premlaćivanje bezbol palicama, nanošenje teških tjelesnih ozljeda ili čak smrtni slučajevi, do organiziranoga kriminalnog udruživanja i djelovanja kroz sportski sustav, ilegalno ili paralelno kroz sportske kladionice, udruge ili druge srodne pravne osobe.

²⁵ Zvonimir Berković u *Pismima iz Diletantije* piše: »Diletantizam je očekivati da ćemo u svakoj povijesnoj prilici imati po neku Janicu Kostelić, koja će nadoknaditi ono što drugi narodi postižu momčadskim radom.«

Možda su u odnosu na nepravilnosti u gospodarstvu i društvu te provedbenim putem tranzicije i globalizacije sportske afere i kriminal manje uočljivi, jer ozbiljnom pravosudnom bitkom tek se otvaraju višegodišnje korupcije i pljačke u privatizaciji; ozakonjena je grabež uz parolu »tko je jamio-jamio« i bez efikasnijih mjera za pravičnost u socijalnoj državi kakvu uspostavlja ustav.

Zaključak

Sport je masovna ljudska djelatnost, više od igre; život, ali i posao. Većina ljudi živi za sport i samoaktivnostima održava zdravlje i mentalo stanje, ali sve više je i onih koji žive od sporta. Sport je postao lukrativna i propulzivna djelatnost, najpopularnija i najpovezanija u svjetskim razmjerima.

Sportski identitet je uvijek individualan, a za momčad kolektivan. Sportaš ili ekipa su neponovljivi, neistovjetni s drugima. Njihovi uspjesi poistovjećuju se s klubom, gradom, regijom i državom. Neosnovano se pripisuju i potpuno pogrešno daju nacionalna, vjerska i rasna obilježja.

Zajamčena je ravnopravnost svakog sportskog natjecanja, uz poštivanja pravila i bez bilo kakve diskriminacije. Samo rezultati pokazuju strukturu natjecatelja po kategorijama, dobi i spolu, tko je bolji, jači, brži ili viši u određenoj disciplini, sportu ili natjecanju.

Vrednovanje rezultata kroz međunarodna sportska natjecanja i olimpijske igre dobivaju u razvrstavanju nacionalna, kontinentalna i svjetska obilježja, s urednim isticanjem državnih simbola: zastave, grba i himne.

Gledatelji su sastavni dio, a navijači aktivni sudionici svih organiziranih događanja sportaša i ekipa na domaćoj i inozemnoj sportskoj sceni. Česti su verbalni ili fizički ispadi pojedinaca ili grupa huligana na sportskim priredbama i u mjestima održavanja natjecanja, što daje ružnu sliku ne samo o prekršiteljima nego i o ekipi, sportu i državi. Zbog zlouporabe dresova, osobito »kockastih«, kada su u izgrednu »navijači« hrvatske nogometne reprezentacije, obilato su HNS i

klubovi platili kazni. Zakonska regulativa se pooštava, ali se i ne primjenjuje dosljedno u svim državama EU.

Sponzori i njihove poslovne poruke, osobito preko televizije i medija, pretvaraju sport u marketinški pogon raznovrsne opreme, pića i napitaka za visoka ulaganja i globalni biznis.

Gradovi i države ispunjavaju vrlo visoke kriterije da bi u oštroj konkurenciji dobili organizaciju i domaćinstvo velikih sportskih priredbi i na taj način stvorili vlastiti sportski *brand*. Nema napretka bez primjene znanstvenih metoda, suvremene tehnike i elektroničke tehnologije u održavanju velikih sportskih igara (npr. MIS-79, Uni-vezijada '87, Svjetsko rukometno prvenstvo 2009, Snježna kraljica 2009). Iskustvo se stječe, a ne prenosi. Opremljeni objekti, osposobljeni stručni kadar i sportski talent su temelj na kojem se upornim radom može postići svjetski ili olimpijski rezultat.

Hrvatski sportaši postižu izvrsne rezultate na međunarodnim natjecanjima, s obzirom na uvjete rada, života i strategiju sportskog i društvenog razvitka. Opterećeni tranzicijskim promjenama, osiromašeni postupkom privatizacije, ratnim štetama, a pritisnuti korupcijom i inozemnim dugom od 43 milijarde eura u 2009, svaki izlazak hrvatskih sportaša na međunarodno natjecanje je već uspjeh. U globaliziranom svijetu hrvatski su sportaši od 1992. do 2008. na ljetnim olimpijskim igrama osvojili 17 medalja. Taj uspjeh svrstava nas prema broju stanovnika na 31. mjesto u svijetu. Osim ljetnog olimpijskog programa pozicija Hrvatske i hrvatskih sportaša mnogo je bolja ako se dodaju rezultati zimskih olimpijskih igara i drugih međunarodnih sportskih natjecanja. Tu percepciju dopunjuju i najviša *fair play* priznanja i ugledne nagrade međunarodnih federacija i MOO-a koje su primili naši sportaši. Stalnih potvrda naših sportova na međunarodnim natjecanjima nema, nego se od sporta do sportske grane javljaju generacijske promjene i rezultatske oscilacije. Kontinuitet rezultata je prekinut i ratom, a neopravdano se izostavljaju najviši uspjesi hrvatskih sportaša osvojeni u pojedinačnoj konkurenciji ili u momčadskim natjecanjima u bivšoj državi. Hrvatski sportski savezi dobili su političare za vodeće dužnosnike, a za njih su sportske zasluge *ex nunc*, a ne i *ex tunc*. Korištenje imena sportaša (osim kada su na

izbornim listama) u stranačkim ili izbornim kampanjama je zloupotrebila i povreda ljudskih prava i sloboda. Tako je na djelu politizacija, a depolitizacija sporta je imperativ sportskih federacija i MOO-a.

Razvojem društvenih djelatnosti i sporta u europskoj Hrvatskoj (ne samo zakonom o golf terenima) postajemo snažna komponenta turizma, zdrave hrane, ekološki očuvane prirode i pitke vode. Čist prihod za razvoj sporta, bogatiji i sadržajniji život u Hrvatskoj.

Literatura

- Barbieri, V. (2003), *Protiv vjetra*. Rijeka: Adamić.
- Berković, Z. (2004), *Pisma iz Diletantije*. Zagreb: Hena com.
- Bilandžić, D. (1999), *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing.
- Bilandžić, D. (2006), *Povijest izbliza*. Zagreb: Prometej.
- Brešan, I. (2007), *Katedrala*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Douglass C. N. (2003), *Institucije, institucionalne promjene i ekonomska uspješnost*. Zagreb: Masmedia.
- Dragičević, A. (2005), *Svjetski izazov Hrvatskoj*. Zagreb: Razlog.
- Dragičević, A. i Dragičević D. (2003), *Doba kiberkomunizma: visoke tehnologije i društvene promjene*. Zagreb: Golden marketing.
- Družić, G. (2005), *Ekonomska politika i poduzetništvo*. Zagreb: HAZU i Hita d.d.
- Hrvatska enciklopedija* (2006, sv. 8). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Hrvatski športski almanah* (2008–2009). Zagreb: Ars media d.o.o.
- Jović, D. (2003), *Jugoslavija, država koja je odumrla*. Zagreb: Prometej.
- Korunić, P., »Nacija i nacionalni identitet«. *Zgodovinski časopis*, 2003, br. 57.
- Kovačić, I. (2008), *Sjećanja*. Zagreb: Razlog.
- Kregar, J., Flego, G., Ravlić, S. (2008), *Hrvatska: kako sada dalje*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lalić, D. (2009), *Obama: Strme staze do Bijele kuće*. Rijeka: Novi list.
- Maalouf, A. (2008), *U ime identiteta*. Zagreb: Prometej.
- Olimp*, magazin hrvatskog olimpijskog odbora (2008, br. 27). Zagreb: HOO.
- Pezo, V. (1980), *VIII. mediteranske igre, Split 1979*. Zagreb: Centar za industrijsko oblikovanje.
- Pezo, V. i Saračević S. (1988), *Univerzijada '87: izvještaj*. Zagreb: Organizacijski komitet Univerzijada '87.
- Smerdel, B. (2007), *Primjena federalnog načela i pouke ustavne reforme*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Stipetić, V. i Vekarić, N. (2004), *Povijesna demografija Hrvatske*. Zagreb: HAZU.
- Stipković, B. (2008), *Bronca 98*. Zagreb: Sportske novosti.
- Tripalo, M. (1995), *Hrvatska kakvu želim*. Rijeka: RIM UTEI: Vilaz.
- Tripalo, M. (2001), *Hrvatsko proljeće*. Zagreb: Nakladni zavod MH.
- White Paper on Sport (2007), Bruxelles: European Commission.
- Zlatković Winter, J. (2001), *Državljanstvo, nacionalni identitet i migracije: europska perspektiva*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti.